

ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ НОВЕЛИ ЛІСАБОНСЬКОГО ДОГОВОРУ

Коваленко Інна Анатоліївна

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри приватного та публічного права
Київського Національного університету
технологій та дизайну

Ключові слова: Реформа інституцій ЄС, сталий розвиток, юридичні особи ЄС, хартія основних прав ЄС, процедура виходу з ЄС, зміцнення простору свободи, безпеки та юстиції.

Актуальність: Дослідження Лісабонського договору та його положень залишається надзвичайно актуальним і нині з огляду на вплив, який він справив на функціонування Європейського Союзу та його місце на світовій арені [1, с.62]. Актуальність даної теми можна обґрунтувати кількома ключовими аспектами. По-перше, Лісабонський договір запровадив низку фундаментальних інституційних змін у структурі ЄС [2, с. 32]. Зокрема, було створено посаду Президента Європейської Ради, який представляє Союз на міжнародній арені, а також посилено роль Високого представника із закордонних справ і політики безпеки. Також було реформовано Європейську Комісію та розширено повноваження Європейського Парламенту, підвищивши представництво громадян у процесі прийняття рішень. Ці зміни мали на меті підвищити ефективність функціонування ЄС та наблизити його до громадян [3, с. 21]. По-друге, Лісабонський договір визначив нові сфери спільної компетенції інститутів ЄС та держав-членів. Серед них - спільна зовнішня політика та політика безпеки, енергетична політика, боротьба зі змінами клімату та низка інших напрямків. Це дозволило Євросоюзу більш скоординовано діяти на міжнародній арені та ефективніше реагувати на глобальні виклики сучасності [4, с. 31]. Крім того, Лісабонський договір регулює питання вступу нових країн до ЄС та процедури виходу з організації. Останнє стало особливо актуальним після Brexit та дискусій навколо можливого виходу інших держав зі складу Союзу. Таким чином, дослідження положень Договору допомагає зрозуміти перспективи розширення чи звуження ЄС у майбутньому [5, с. 32]. Загалом, вивчення Лісабонського договору 2007 року є важливим для розуміння сучасної інституційної структури та напрямків діяльності Європейського Союзу, а також його місця на міжнародній арені. Це дозволяє глибше осягнути процеси, що відбуваються всередині об'єднаної Європи, та оцінити її роль у вирішенні глобальних проблем людства на сучасному етапі розвитку світової спільноти.

Лісабонський договір, підписаний у 2007 році, став однією з найбільш знакових подій в історії Європейського Союзу. Цей документ запровадив масштабні інституційні реформи, які були покликані модернізувати всю систему функціонування об'єднаної Європи та підвищити її ефективність у вирішенні

нагальних питань. Актуальність Лісабонського договору для сучасної Європи важко переоцінити з кількох ключових причин. По-перше, договір значно вплинув на інституційну структуру ЄС, зробивши її більш демократичною та наближеною до громадян. Зокрема, було істотно розширено повноваження Європейського Парламенту, посилено його контроль над виконавчою гілкою влади та збільшено кількість сфер, де він має право співвизначати норми [6, с. 23]. Це дозволило підвищити рівень залучення громадян до процесів європейської інтеграції та зробити діяльність Союзу більш прозорою і підзвітною. Крім того, Лісабонський договір створив нову посаду - Президента Європейської Ради, який представляє ЄС на міжнародній арені. Це дозволило підвищити ефективність зовнішньополітичної діяльності Союзу та зміцнити його позиції на світовій арені. Також була посилена роль Високого представника із закордонних справ і політики безпеки, що сприяло координації дій ЄС у сфері безпеки та оборони. Визначальним аспектом актуальності Лісабонського договору є те, що він розширив сфери спільної компетенції інститутів ЄС та країн-членів. Серед нових напрямків співпраці - енергетична політика, зміна клімату, цивільний захист та низка інших [7, с. 22]. Це дозволило Європейському Союзу більш скоординовано діяти у вирішенні глобальних проблем людства, таких як енергетична безпека, боротьба з тероризмом та екологічні виклики. Окрім внутрішніх трансформацій, Лісабонський договір також визначає перспективи розширення ЄС та можливість виходу з його складу. Після Brexit ця тема стала особливо актуальною, адже дискусії про можливий вихід інших країн, як-от Італії чи Нідерландів, тривають і досі [8, с. 27]. Тому положення Договору є важливим орієнтиром для розуміння майбутніх сценаріїв розвитку Європейського Союзу. Таким чином, дослідження та глибоке розуміння Лісабонського договору є надзвичайно актуальним для осягнення сучасних процесів інституційного розвитку ЄС, його геополітичної ролі у світі та перспектив на майбутнє. Цей документ заклав фундамент для побудови більш демократичної, ефективної та дієвої об'єднаної Європи, здатної ефективно протистояти викликам XXI століття.

Висновок : Зважаючи на масштабність змін, запроваджених Лісабонським договором, доцільно розглянути його ключові положення більш детально. Передусім, договір вніс істотні зміни в інституційну структуру Європейського Союзу, спрямовані на підвищення ефективності прийняття рішень та демократизацію процесів. Найбільш знаковою новацією стало створення посади Президента Європейської Ради - постійного главу об'єднаної Європи, який представляє ЄС на міжнародній арені. Раніше ця роль випадала на голову країни, яка головувала в Раді ЄС за принципом ротації. Поява постійного Президента покликана забезпечити стабільність та наступність у зовнішній політиці Союзу. Водночас, посилено роль Високого представника із закордонних справ і політики безпеки, який очолює дипломатичну службу ЄС та координує діяльність у сфері зовнішньої політики й безпеки. Це дозволило Європейському Союзу більш виважено та скоординовано діяти на міжнародній арені. Значні зміни відбулися й у функціонуванні Європейського Парламенту та Європейської Комісії.

Парламент отримав розширені повноваження у законодавчому процесі у більшості сфер політики ЄС. Зросла роль національних парламентів у моніторингу дотримання принципу субсидіарності Союзом. Склад Комісії було скорочено до однієї особи від кожної країни-члена, а процедура її формування стала більш демократичною. Окремо варто наголосити на питаннях, у яких Лісабонський договір розширив компетенцію інститутів Євросоюзу. Серед нових сфер - енергетика, боротьба зі змінами клімату, цивільний захист, координація економічних політик держав-членів. Це дало ЄС додаткові важелі впливу для вирішення глобальних проблем сучасності на наднаціональному рівні. Крім внутрішніх реформ, договір також змінив процедури вступу нових країн до ЄС та виходу з нього. Після Brexit ці положення стали предметом жвавих дискусій, адже на порядку денному постало питання можливого виходу інших держав з об'єднання через невдоволення його політикою. Загалом, Лісабонський договір став справжньою "конституційною революцією" для Євросоюзу. Він заклав правові підвалини для перетворення ЄС на потужного глобального гравця із єдиним зовнішньополітичним курсом та скоординованими підходами до розв'язання нагальних світових проблем.

Список літератури:

1. Лісабонський договір про внесення змін до Договору про Європейський Союз і Договору про заснування Європейської спільноти. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_955#Text
2. Основні положення Лісабонського договору. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_of_lisbon_uk.pdf
3. Лісабонський договір: нові перспективи для Європи https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809190UKC.pdf
4. Лісабонський договір: огляд головних змін <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/uk/sheet/5/treaty-of-lisbon>
5. Піров М. Т. "Лісабонський договір: нова віха європейської інтеграції" [<https://books.google.com/books?id=KmTUBAAAQBAJ>]
6. Грицяк І. А. Правова природа Лісабонського договору. Вісник Академії правових наук України, 2010, №1. [http://apnu.informjust.ua/article/2010_1/Grytsyak.pdf]
7. Офіційний сайт Європейської Комісії - розділ про Лісабонський договір https://ec.europa.eu/info/topics/treaty-lisbon_en
8. Чубрикова О.О. "Лісабонський договір: нові виклики для України". Стратегічні пріоритети, 2008, №4. [http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/St_pr4/3.pdf]